

עין משפט נר מצוה
 ו' ז מ"י פ"ב מהל' שמיטה
 ויוצא הל' י' ח מ"י פ"ב מהל'
 שמיטה ויוצא הל' יד.

רמב"ם דפוס ישן
לא יסמוך בעפר ר"ל לא יחזור העפר לגאיות ההם כדי שישוה פניהם: וחיין. הוא מחיצה ר"ל להבדיל אותו הגיא מכל השדה והאבנים שיהיו קרובים ע"פ הגאיות כדי שיוכל להושיט ידו ולקחתם מותר לו לקחתם ומה שלא אפשר לקחתם עד שירד בגיא אינו מותר לו לקחתם מפני שכשנראה אותו יורד או ישלשל עצמו לקחת אותם אמר שהוא לתקן שדהו נתכוין: ט כבר נאמר באשר הקדמנו בד"א מתוך שלו אבל מתוך של חברו מה שהוא רוצה יטול. והוא אמר עתה שקבלין והוא שוכר הארץ לעבוד אותה דינה כדין מביא מתוך של חברו שהוא מביא מ"מ ואי זה שיעור שיודמן לו מהאבנים והלכה כר' יוסי: י מתקנו. מיישר אותו ומתקנו.

הערות ר"ש
 33 כ"י. ובר"י: להיות סובך מקום. 34 כ"י. וברפוס"י: בקיבולת. 35 בר"י נוסף: טפ. 36 כ"י. ובר"י: דרך הישר. ועיין בחסדי דוד.

דיקוטים
 ח. במשנה. ולא יסמוך בעפר. שלא יתקן המדרגות בעפר. (חידושי הגר"א)
 אבל עושה. פי' המדרגות. (חידושי הגר"א)

[מכאן שייד לעיל עמוד קצח]
 ד. במשנה. מזהמין את הנטיעות. עי' פי' הרמב"ם. וכתב עליו התרו"ט ואע"ג דנשמעניה מן מעשיני דמ"ב י"ל דה"א כו'. אבל מ"מ יוקשה דלייתי הא מזהמין שמה בהדי מעשיני, וכה"ג הקשה בעצמו לעיל במסקלין. אמנם במחכ"ת לא דק בלשון המשנה שאמרה את הנטיעות דמשמע [דוקא נטיעות אבל] זקנים לא (עי' בפרק דלעיל), והחילוק נ"ל דעישון הוא לתולעים שבפירות, וזיהום הוא לתולעים שבאילנות וכמו שהם בפי' הרמב"ם. ובמה שכתבתי מיושב נמי מה שהקשו הרא"ש והתרו"ט על פי' הר"ש בהא דוקטמין אותן דהיינו מאבקין, דעל כרחק יש חילוק ביניהם מדלא שרינן קטימה אלא לנטיעות. (רש"ש)
 וקוטמין. ראשי הענפים ביד. (חידושי הגר"א)

לא יסמוך בעפר לא יפנה העפר לאותו הגיא כדי שישווה פניו. וחיין מחינה, ר"ל להצדיל אותו הגיא מכלל השדה. והאבנים שהן קרובות לפי הגיא צאופן שהוא יכוף להושיט ידו ולטולן הרי זה מותר לו לקחתם, ומה שאי אפשר לטולן עד שירד לגיא הרי זה אסור לקחתם, מפני שכשנראה אותו נאלץ לרדת או לשלשל עצמו ולקחת אותם אנו אומרים שלתקן שדהו נתכוין: ט כבר אמר לעיל (מ"י) צמח דברים אמורים מתוך שלו אבל מתוך של חברו מה שהוא רוצה יטול, ואמר כאן כי קבלין והוא המקבל שדה לעבד אותה דינו כדין מביא מתוך של חברו שיש לו להביא מכל מקום וכל מדה שיהיו האבנים. והלכה כר' יוסי: י מתקנו מיישרו

מה יעשה בעפר צוברו ברשות הרבים ומתקנו דברי ר' יהושע שינוי נוסחאות: 4 נ"א יסבוך (דפוס וילנא).
 פחותות מאבני כתף דאין כוונתו אלא לקצץ אבנים, ואפי' מביא משדות שלו שרי, דאי משדות אחרים אפי' אינו קוצצין שרי כדמנן לעיל (מ"י) דמתוך של חברו מה שהוא רוצה יטול. ויש מפרשים קובלין שקיבל שדה צאריסות, ולא חשיב האי שדה כשלו, ונוטל ממנו אפילו קטנות, אף על פי שהוא אריס צה: י מותר להעמיק עד הספיע. ולא חיישינן דילמא מימליך חרע ליה. אי נמי לא גזרינן אטו עודר צשדה. ואמרינן צירושלמי (הל' ו) אמר רבי יוחנן לא שנו אלא צינו לצין רשות הרבים, דלא עביד איניש דזרע סמוך לרשות הרבים וליכא למיגור³⁵ מידי, אבל צינו לצין חברו אסור צשביעית, אבל צמועד אפילו צינו לצין רשות הרבים אסור. ותנן נמי צפ"ק דמו"ק (דף ו: ע"ט) ומקרינן את הפרצה צמועד וצשביעית צונה כדרכו, ומפרש בגמרא כ"ל מקרינן: צוברו לעפר ברשות הרבים ומתקינו לרשות הרבים: וכן לענין סיקול נמי צשאר שני צשזע פליגי צתוספתא (פ"ג), דגזר רבי עקיבא משום דכל מתקני הדרכים מקלקלים תחלה על מנת לתקן, שמשרינן העפר והטיט שנשקעין צהן העוצרים או מציאים עפר ואבנים צאמצע רשות הרבים למלאות הגומות והפחתים או מאספין האבנים שנתקלין צהן צני אדם, וחיישינן ליחיד הצא לתקן דלמא הדר ומימליך. והכי תניא (סס) מסקלין דרך רשות הרבים דצרי ר' יהושע רבי עקיבא אומר דדרך שאין לו רשות לקלקל כך לא יסקל. ואם סיקל יוציא לים או לנהר או למקום הטרשין, מפני דרך היחיד³⁶ ומפני

פירוש מהר"י בן מלכי צדק
 פי' מלשון מקבלי קיבולת (מו"ק יב.). כלומר המכנסן. מביאן מכ"כ מקום. פי' ואפי' פחות מאבני כתף. וא"ל הן אבני כתף וכו'. י הבונה גדר בינו לבין רשות הרבים. [בירושלמי] א"ר חייא בשם ר' יוחנן לא שנו אלא בינו לבין רשות הרבים הא בינו לבין חברו אסור. ובינו ובין רשות הרבים לא אמרן אלא בשביעית אבל במועד אסור. ותנן נמי במו"ק (דף ו:): מקרינן את הפרצה במועד ובשביעית בונה כדרכו. צוברו לרשות הרבים ומתקנו לרשות הרבים דברי ר' יהושע וכו'. וכן לענין סיקול. תניא (תוספתא פ"ג) מסקלין רשות הרבים דברי ר' יהושע ר' עקיבא אומר

פירוש הרא"ש
 המים, וכשצונה אותו לא יסמוך בעפר. לא ישים עפר וטיט צין אצן לאצן כדי שיהו נאחזין זה בזה מלשון (צראשית צ) נאחו צסנך: אב"ל הוא עושה חייין. אבנים סדורות זו ע"ג זו צלל עפר וטיט כדכתיב והוא צונה חין: כ"כ אבן שיכוף לפשוט ידו. ממוקם שהוא צונה וליטלה נראה דלזוך צניינו הוא נוטלה ולא כדי לתקן השדה: ט באות מכ"כ מקום. אפילו מתוך שלו דמידע ידע

לפני שצין קא צעי לה ולא לתקן השדה: והקובלין. מלשון מקבלי קבולת (מו"ק צ). מביא מכ"כ מקום. צין קטנות צין גדולות דמידע ידע דלקצץ אבנים הוא עושה: י להעמיק עד הספיע. ולא חיישינן דילמא מימליך חרע ליה לפי שאין דרך אדם לזרוע סמוך לרשות הרבים אבל צינו לצין צצירו אסור צירושלמי דילמא מימליך חרע ליה: צוברו ברשות הרבים. ואמ"כ נוטל[ו] משם ומתקנו:

עין משפט נר מצוה
ט מ"י פ"ג מהל' שמיטה ויזיל
הל' יד. י מ"י פ"א מהל'
שמיטה ויזיל הל' טז סגמ לאוין
קסו רסו.

רמב"ם דפוס ישן

רבי עקיבא אוסר ליישר
ולתקן רשות הרבים ולא
לקלקל שכשיישר אותו ויסיר
האבנים יצטרך להשליכם אל
מקום אחר ונמצא מקלקל אלא
אם יהיה לוקט מהם האבנים
ויסיר המקולקל וישליך מה
שהסיר ויטילהו בים או
באשפתות וכן הוא מבואר
בגמ'. והלכה כרבי עקיבא:

פ"ד א הגם. הגדול. כבר
פירשנוהו פעמים (פ"ב מ"ד
ומ"ה דמאי) ותיקון זה
המשנה כך הוא בראשונה היו
אומרים מלקט אדם עצים
ואבנים ועשבים מתוך שלו הגם
הגם כדרך שהוא מלקט משל
חבירו בין דקין בין גסים ע"פ
מה שהקדמנו שמתוך שהם של
חברו אין עליו חובה וכאשר
רבו העוברים על החוק והיו
מפנין שדותיהן ואומרים הגם
אנחנו מפנין מהעשבים
והאבנים אסרו שלא ילקט אדם
משדהו דבר לא גס ולא דק אבל
מלקט משדה חברו: וענין
שלא בטובה. בלא הסכמה
בין שניהם כגון שיאמר לחבירו
תלקט אתה משדי ואני אלקט
משדך או אעשה לך ענין פלוני
או אגמלך עליו וכל ההולך על
ענין זה וזה פירוש בטובה ויש
לך לשמרו בלבבך ואל אצטרך
לשנות פירושו:

הערות לר"ש

פ"ד 1 פ" מהר"א פולדא מן
ההפקר דוקא (דפוס וילנא).

הערות לרא"ש

1 וקשה לי, והלא יחדרו אותו
בני אדם ששכר פועלין לתקן
השדה כדי לזורעה כיון
שמלקטין הדקין. ועוד חיישינן
שמה יערימו בעלי בתים, יאמר
אחד לחברו תלך אתה לשדה
שלי ואני בשלך, וילקטו אחד
לחברו הדקין, ונמצא מתק[נ]ין
השדה זה לזה וזה לזה, וצ"ע
(חידושי רבי מרדכי רומאנו).

ליקוטים

י. במשנה. וכן החופר. קאי
אצורכו בתוך שדהו.

(חידושי הגר"א)

דרך הרצים ומפני העפר: מה יעשה בעפר.
אליבא דר' עקיבא: צוברו לתוך שדהו בדרך
המזביליים. דתנן לעיל (מ"ג) ג' אשפתות לזית סאה.
ואמרין צירושלמי (ס) רבי אבינא צעי עד שלא פסקו
עוצדי עבודה מהו [שהוא
מותן] לנזור עפר בתוך שדהו
כדרך המזבילין: וכן החופר
בור שיח ומערה. פליגי
בשאר ימות השנה, דלרבי
יהושע לזכרו זרשות הרצים
וצלצד שיתקנו, ולרבי עקיבא
אף על פי שדעמו לתקן אסור
אלא לזכרו זרשותו:

סליק פירקא

פ"ד א ירושלמי (הלכה א).
א"ר יונה הכן לזכרה מתינתן,
זראשונה היו אומרים מלקט
אדם עצים ועשבים מתוך שלו
את הגם הגם כדרך שהוא
מלקט מתוך של חבירו בין
דקין בין גסין, נחשדו להיות
מלקטין משדותיהן בין דקין בין
גסין והן אומרים בגסין לקטנו,
התקינו שיהא זה מלקט
מתוך של זה [שלא בטובה],
נחשדו להיות מלקטין בטובה והן
אומרים שלא בטובה
לקטנו, התקינו שיהו מציאין מן
הקרוב ומן המצוי.
פירוש. עצים ועשבים. כשמלקטין אותן מתוך השדה
מיתקן לזריעה כדמתיא צפ' הצונה (שבת דף קג.) התולש
עולשין והמזרז זרדים אס לאכילה כגרוגרת אס לצהמה כמלא פי גדי, אס ליפות את הקרקע כל שהוא. וכשמלקט
הגם תלינן דלריך להן ולאן לתקן את הקרקע קא עבדי, אכל דקין ודאי לזוך הקרקע כדאמרן צפירקין דלעיל
(מ"ו) גבי אבנים. וצ"ל חבירו שרינן צפרקין דלעיל (מ"ו) אפילו דקין, דמידע ידעי דלא עבדי לזוך הקרקע, דמה
[הוא] חושש לתקן קרקע חבירו: שלא בטובה. דודאי לא אמי ללקט הדקין, כיון דאין מחזיק לו טובה:

פרק רביעי

א בראשונה היו אומרים מלקט

אדם עצים ואבנים
ועשבים בתוך שלו כדרך שהוא
מלקט מתוך של חברו את הגם
הגם משרבו עוברי עבירה התקינו
שיהא זה מלקט מתוך של זה וזה
מלקט מתוך של זה שלא בטובה
שינויי נוסחאות: 1 הניקוד מתוך כ"י הרמב"ם.

משהו כלום לא גס ולא דק, אכל לוקט משל חבירו:
וענין שלא בטובה בלא החזקת טובה, והיינו שלא
יאמר לחבירו לקט משדי ואני כמו כן אלקט משדך, או
אעשה לך משאלה פלונית, או שאעשה עמך טובה גס
אני, וכיוצא בזה, וזה הוא בטובה, וזכור זה ולא נצטרך

משהו כלום לא גס ולא דק, אכל לוקט משל חבירו:
וענין שלא בטובה בלא החזקת טובה, והיינו שלא
יאמר לחבירו לקט משדי ואני כמו כן אלקט משדך, או
אעשה לך משאלה פלונית, או שאעשה עמך טובה גס
אני, וכיוצא בזה, וזה הוא בטובה, וזכור זה ולא נצטרך

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

פ"ד א בראשונה היו אומרים וכו'. א"ר יונה הכין
צורכה מיתני, בראשונה היו אומרים מלקט אדם עצים
ועשבים מתוך שלו את הגם הגם כדרך שמלקט מתוך
חבירו בין דקין בין גסין, נחשדו להיות מלקטין בין
דקין בין גסין והיו אומרים בגסין ליקטנו, התקינו
שיהא זה מלקט מתוך של זה וזה מתוך של זה שלא
בטובה. דודאי לא אתו למילקט אלא בגסין שאומר
הואיל ואינו מחזיק לי טובה אמי מתקן שדהו

פירוש הרא"ש

יהושע לזכרו זרשות הרצים
לתקן אסור אלא לזכרו זרשותו והלכה כר' עקיבא:
פ"ד א עצים ועשבים. כשמלקטין אותן מתוך השדה מתקן
השדה לזריעה כדמתיא צפ' הצונה (שבת קג.) התולש
והמזרז זרדין אס לאכילה כגרוגרת אס לצהמה כמלא פי גדי
אס ליפות את הקרקע כל שהוא, וכשהוא מלקט את הגסים
תלינן דלזוך העצים מלקטין ולא לתקן הקרקע כדאמרין לעיל
(פ"ג מ"ו) גבי אבנים, וצ"ל חבירו שרינן צפרקין דלעיל (מ"ו) אפילו דקין מותר' שאינו
חושש לתקן שדה חבירו. וזראשונה היו אומרים שמוטר ללקט
מתוך שלו הגם הגם כדרך שמוטר ללקט מתוך של חבירו
אפילו הדקים, משרבו עוברי עבירה והיו מלקטים מתוך שלהם
הדקים ואומרים הגסים לקטנו התקינו שלא ילקט אדם מתוך
שלו כלל אפילו הגסים אלא בתוך של חבירו: ושלא בטובה.
שלא יחזיק לו טובה חבירו דכיון דאין מחזיק לו טובה לא

כדרך שאין לו רשות לקלקל כך לא יסקל. מה
יעשה בעפר. אליבא דר' עקיבא. צוברו לשדהו
וכו'. וכן פליגי בהחופר בור ושיח ומערה דר'
יהושע סבר דצוברו לרשות הרבים ור' עקיבא
סבר צוברו לתוך שדהו כלומר עפר החופר לא
יצברנו ברשות הרבים ואע"פ שדעתו לתקן רשות
הרבים אלא כל עפר החפירה יצברנו ברשותו
וברשות הרבים כלל כלל לא.

ר' עקיבא אומר בשם שאין מקלקלין רשות הרבים
כך לא יתקן. כלומר לא מיציעי לנזור עפרו זרשות הרצים
שהוא אסור אע"פ שסירנו אס"כ שהרי מקלקל הוא, אלא
אפילו לתקן אסור כגון אס היו אבנים או עפר מפוזרים
זרשות לא יצטרם במקום אחד אלא יסקלם לגמרי מרה"ר,
והיינו דקאמר כשם שאין מקלקלים רה"ר לנזור עפרו
לרה"ר לפי שעה כך לא יתקן לנזור אבנים או עפר
המפוזרים זרשות לפי שעה אלא יסקלם מיד, וכיוצא בזה
איתא בתוספתא דתינא מסקל אדם דרך רה"ר דכתי ר'
יהושע ר' עקיבא אומר כשם שאין לו רשות לקלקל כך לא
יסקל ואם סיקל יוציא לים או לנהר או למקום הטרשין: מה
יעשה בעפר. אליבא דר"ע: צוברו בתוך שדהו בדרך
המזבילין. דתנן לעיל (מ"ג) ג' אשפתות לזית סאה: וכן
החופר בור שיח ומערה. פליגי בשאר ימות השנה לר'